

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни: «Бюджетування суб'єктів підприємництва»
для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Харків, ХНАДУ 2019

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

До видавництва й у світ дозволяю
Проректор

І.Г. Тохтар

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни: «Бюджетування суб'єктів підприємництва»
для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Всі цитати, цифровий, фактичний
матеріал і бібліографічні відомості
перевірені, написання сторінок
відповідає стандартам

Затверджено
методичною радою
університету
протокол №__ від ____

Укладачі:

Ониси́форова В.Ю.

Відповідальний за випуск:

Дмитрієв І.А.

Харків, ХНАДУ 2019

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни: «Бюджетування суб'єктів підприємництва»
для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № ____ від _____

Харків, ХНАДУ 2019

Укладачі: доц. Онісіфорова В.Ю.

Кафедра економіки і підприємництва

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Бюджетування суб'єктів підприємництва» належить до циклу вибірових дисциплін економічної підготовки фахівців галузі знань знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»

В умовах сучасної ринкової економіки все більшого значення набувають питання прибутковості та ефективності функціонування підприємства та коштів, що в нього інвестовані. Відповідно майбутній фахівець з управління підприємством повинен володіти усім спектром знань стосовно поточного аналізу діяльності підприємства, її планування, контролю та виявлення резервів підвищення прибутковості.

Метою викладання дисципліни є підготовка фахівців до виконання професійних обов'язків в галузі управління підприємством; засвоєння та формування знань фахівців щодо системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Предметом навчальної дисципліни є виробнича і фінансово-господарська діяльність підприємства, методики економічного аналізу із застосуванням математичних та статистичних прийомів.

Тема №1
**БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТУВАННЯ НА
ПІДПРИЄМСТВІ**

Мета роботи – ознайомлення з основними аспектами процесу бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва.

Питання до самостійного вивчення

1. Сутність фінансового планування та етапи планування.
2. Стратегічне планування та прогнозування.
3. Бізнес-планування.
4. Переваги фінансового планування у формі бюджетів.
5. Довгострокове і короткострокове фінансове планування.
6. Етапи розробки фінансового плану. Види і зміст фінансових планів.

Питання для самоконтролю

1. Доведіть необхідність та обґрунтуйте цілі розроблення бюджетів.
2. Розкрийте зміст бюджетування як процесу і як управлінської технології.
3. Опишіть основні функції та завдання складання бюджетів.
4. Обґрунтуйте основні принципи розроблення бюджетів.
5. Які кроки має здійснити підприємство для розроблення системи бюджетування?
6. За якими двома методиками розробляються бюджети підприємства? Яка з них поширеніша?
7. Які методи розроблення бюджетів Ви знаєте?
8. Які існують часові горизонти бюджетування?
9. У чому полягають відмінності планового, фактичного, статичного та гнучкого бюджетів?
10. Які існують етапи складання бюджетів?

Тема №2

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО УПРАВЛІННЯ

Мета роботи – ознайомлення та засвоєння основних методичних прийомів та принципів організації бюджетного управління підприємством.

Питання до самостійного вивчення

1. Функції бюджетування.
2. Раціоналізація використання ресурсів організації на основі бюджетів.
3. Завдання бюджетування.
4. Принципи бюджетування.
5. Складові системи бюджетування: технологія, організація, автоматизація.
6. Основні етапи розроблення системи бюджетування.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні методи розроблення бюджетів.
2. Поясніть відмінність у розробленні індексних бюджетів і бюджетів з «нуля».
3. Наведіть приклади, коли доцільно застосовувати рамочні бюджети.
4. Дайте визначення статичного бюджету.
5. Що таке «гнучкий бюджет» і для яких цілей він використовується?
6. Назвіть основні фактори, що впливають на формування бюджетної структури підприємства.

Тема №3

РІЗНОВИДИ ОПЕРАЦІЙНИХ БЮДЖЕТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – навчитися розробляти операційні бюджети підприємства.

Питання до самостійного вивчення

1. Послідовність розроблення операційних бюджетів.
2. Структура та взаємозв'язок операційних бюджетів підприємства.
3. Роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності підприємства та їх зв'язок з операційною діяльністю підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Яке призначення операційних бюджетів? Фінансових бюджетів підприємства?
2. Який склад операційних і фінансових бюджетів?
3. Які бюджети називають основними? Пояснять, чому вони є обов'язковими для прийняття управлінських рішень.
4. Які бюджети називають допоміжними? Наведіть приклади, коли розробляються допоміжні бюджети.
5. Чи є податковий бюджет основним операційним бюджетом підприємства? Які ще спеціальні бюджети Ви знаєте?

Тема №4

ПРИНЦИПИ СКЛАДАННЯ БЮДЖЕТУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ

Мета роботи – навчитися розробляти та аналізувати бюджет доходів і витрат підприємства

Питання до самостійного вивчення

1. Механізм консолідації операційних бюджетів при формуванні бюджету доходів і витрат підприємства.
2. Сутність, мета і призначення бюджету доходів і витрат підприємства.
3. Формат і основні складові елементи бюджету доходів і витрат.
4. Залежність між показниками операційних бюджетів і структурою статей бюджету доходів і витрат підприємства.

5. Механізм прогнозування фінансового результату від діяльності підприємства у бюджетному періоді на основі бюджету доходів і витрат підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Визначте послідовність розроблення головного бюджету підприємства.

2. Назвіть основні цільові показники діяльності підприємства та поясніть, яке значення вони мають для обґрунтування управлінських рішень.

3. З розроблення якого бюджету починається розроблення операційних бюджетів на виробничому підприємстві та на торговельному?

4. Чи можливо спочатку розробити фінансові бюджети, а потім перейти до планування операційних? Поясніть свою думку.

5. Дайте визначення ризику.

6. Які дії з управління ризиками в бюджетуванні Ви вважаєте необхідними?

Тема №5

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – навчитися розробляти та управляти грошовими потоками на підприємстві

Питання до самостійного вивчення

1. Бюджет руху грошових коштів як інструмент управління грошовими потоками.

2. Поняття грошових потоків.

3. Види грошових потоків, приплив і відтік грошових коштів підприємства.

4. Структура та етапи формування бюджету руху грошових коштів.

5. Визначення необхідності додаткового фінансування.
6. Платіжний календар підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні види фінансових бюджетів підприємства.
2. Чи тотожні фінансові бюджети формам бухгалтерської звітності?
3. Хто відповідає за розроблення фінансових бюджетів? Назвіть послідовність розроблення.
4. Опишіть призначення та зміст бюджету руху грошових коштів.
5. З яких розділів складається бюджет руху грошових коштів?
6. У чому полягає економічна сутність показника залишку грошових коштів на кінець періоду?
7. Для чого формується платіжний календар і як він узгоджується з бюджетом руху грошових коштів?
8. Опишіть технологію розрахунку бюджету капітальних вкладень.
9. Як оцінити інвестиційні потреби підприємства?
10. Назвіть визначення бюджетного балансу.
11. Для чого розробляється прогностичний баланс підприємства?

Тема №6

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ У БЮДЖЕТУВАННЯ

Мета роботи – навчитися виокремлювати головні інформаційні потоки у системі бюджетування підприємства

Питання до самостійного вивчення

1. Учасники процесу бюджетування на підприємстві та їх функції.
2. Характеристика основних учасників складання та виконання бюджетів.

3. Роль внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів бюджетування

Питання для самоконтролю

1. Мета розроблення бюджетного регламенту на підприємстві.
2. Коротка характеристика етапу, на якому формуються бюджетна та фінансові структури підприємства.
3. Основні спеціалісти, які беруть участь у процесі бюджетування.
4. Функції учасників процесу бюджетування.
5. Бюджетний цикл і бюджетний процес.
6. Регламентація процесу бюджетування на підприємстві залежно від розміру та організаційної структури підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базова література

1.1. Березівський П. С. Планування діяльності підприємств : навч. посіб. для студ. вузів / П. С. Березівський, Н. І. Михалюк, Л. Я. Балаш. - Львів : Новий Світ-2000, 2017. - 617 с.

1.2. Яркіна Н.М. Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вузів / Н. М. Яркіна. - К.: Ліра-К, 2015. - 498 с.

1.3. Гой І. В. Підприємництво : навч. посіб. для студ. вузів / Ш. В. Гой, Т. П. Смелянська ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Хмельн. нац. ун-т. - К. : Центр учб. л-ри, 2016. - 368 с.

1.4. Фінанси підприємств : практикум : навч. посіб. / Л. Л. Гриценко, О. В. Дейнека, І. М. Боярка. - Суми : Унів. кн., 2016. - 285 с.

1.5. Управління проектами : навч. посіб. для студ. вузів / [І. А. Дмитрієв, Т. В. Деділова, І. М. Кирчата та ін.] ; М-во освіти і науки України, ХНАДУ. - Х. : ХНАДУ, 2013. - 232 с.

2. Допоміжна література

2.1. Білик М.Д. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання / М.Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2013. – 689 с.

2.2. [Давидович І. Є.](#) Контролінг : навчальний посібник / [І. Є. Давидович](#) . – Київ : ЦУЛ, 2018 . – 548 с.

2.3. Крикун О.О. Бюджетування: збірник тестових та практичних завдань / О.О. Крикун. – Х.: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2016. – 238с.

2.4. [Кузьмін, Олег Євгенович.](#) Бюджетування на підприємстві : навчальний посібник для вузів / [О. Є. Кузьмін](#), [О. Г. Мельник](#) . – Київ : Кондор, 2018 . – 311 с.

2.5. Панков В. А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства : навчальний посібник для вузів / [В. А. Панков](#), [С. Я. Єлецьких](#), [Н. М. Михайличенко](#) . – Київ : ЦУЛ, 2017 . – 109 с.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Методичні вказівки
до самостійної роботи студентів
з дисципліни: «Бюджетування суб'єктів підприємства»
для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

Укладач: доцент Онісіфорова Валентина Юріївна

Відповідальний за випуск: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Підп. до друк.	Формат 60×80	1/16 Бум. Тип №
Друк офсетний	Ум. др. л.	Нав - вид. л.
Тираж екз.		Ціна договірна
Зак. №		

ХНАДУ, ГСП, Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25

Підготовлено у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті